

num recipientis, sed propter utilitatem fidelium; optime ergo dici potest gratia gratis data.

65. *Jurisdictionis potestas etiam gratis data gratia est.* — *Item clavis scientiæ.* — Secundo, idem dici potest de potestate jurisdictionis, præsertim in foro interno: nam illa est supernaturale donum gratuitum ad fidelium spirituale commodum ordinatum. Neque est necesse ut ad confirmationem fidei conferat, quia Paulus non dixit has gratias dari solum ad confirmationem fidei, sed absolute *ad utilitatem*: ergo satis est quod data sit propter fidelium sanctificationem. Fateor autem hæc dona, quæ ad sacramenta ministranda Ecclesiæ relicta sunt, posse ad gratiam sanctificantem reduci, quatenus, et adjunctum habent ex vi sacramenti ordinis auxilium gratiæ sanctificantis, ut digne ministrentur, et ad causas gratiæ sanctificantis pertinent, quæ causæ sub illo respectu ad ordinem gratiæ gratum facientis revocantur, ut infra videbimus. Tertio, dici potest gratia gratis data, illa quæ datur Pontifici, aut generali Concilio ab ipso approbato, ad definiendas res fidei, quæ in Pontifice clavis scientiæ appellatur. Nam illa sine dubio est supernaturale donum, gratia datum propter Ecclesiæ utilitatem. Potest autem non immerito reduci ad gratiam prophetiæ, vel interpretationis sermonum: nam si interpretatio Scripturæ non authentica, sed utilis Ecclesiæ, facta ex speciali auxilio, est gratia gratis data, cur non multo magis erit ex gratia authentica interpretatio? Erit ergo vel interpretatio sermonum, vel participatio quædam prophetici spiritus, seu instinctus.

66. *Aliæ gratiæ gratis datæ.* — Quarto, Paulus, in eodem cap. 12, iterum recensens dona data Ecclesiæ, ponit *Apostolos, opitulationes, gubernationes*, et licet non dicat hæc pertinere ad gratias gratis datas, simul illa conjungit cum aliis gratiis gratis datis, ut sunt, *Prophete, Doctores, virtutes, gratia curationum, genera linguarum, et interpretatio sermonum*, quæ superioribus conjunctæ eundem numerum novenarium reddunt; cum tamen illa tria priora non videantur a gratiis gratis datis omnino condistincta, nec sub priori novenario comprehensa. Nam licet idem Apostolus in principio capitis tria distinxerit, scilicet gratias, ministeria et operationes, nihilominus hæc (ut notat Chrysostomus, homil. 29) nominibus distinguuntur, non rebus, *nam ministratio, inquit, donum est gratuitum, sed significatum nomine laboris, ne*

fortasse doleat, qui illud non recipit. Idemque de operatione subjungit, adducens illud Galat. 2: *Qui operatus est Petro in Apostolatu, operatus est mihi inter gentes.* Igitur, ex sententia Chrysostomi, Apostolatus etiam est charisma, seu donum gratuitum, ac subinde gratia gratis data: nam sine dubio propter utilitatem Ecclesiæ datum est. *Opitulationes* videntur esse curationes infirmorum, distributiones eleemosynarum, et similia ministeria, quæ sine jurisdictione exercentur, et illis Ecclesiæ membra invicem juvantur, et quatenus ex dono gratuito Spiritus Sancti fieri possunt, inter charismata a Paulo numerantur. Denique *gubernationes* sunt ministeria ex jurisdictione speciali concessa Ecclesiæ ad spirituales suam gubernationem, quæ jurisdictionis donum gratuitum est, et ad communem utilitatem. Sunt ergo istæ suo modo gratiæ gratis datæ Ecclesiæ, quamvis in priori enumeratione omissæ sint, vel quia specialiter gratiarum nomine illæ tantum operationes significatæ sunt, quæ in ipso opere vel modo operandi aliquid habent supernaturale, vel quia non pertinent ad ordinariam gubernationem Ecclesiæ, sed extraordinarie pro re nata, et juxta occasiones occurrentes conferuntur.

CAPUT VI.

QUOTUPLEX SIT GRATIA SANCTIFICATIONIS, SEU GRATUM FACIENS, ET DE VARIIS NOMINUM HUIUS GRATIÆ SIGNIFICATIONIBUS.

1. *Titulus quæstionis enodatur.* — Gratia gratum faciens propter excellentiam suam simpliciter nomen gratiæ obtinuit, et in ea potissimum significatione in titulo hujus tractatus sumitur, est enim proximum objectum ejus ac primum. Sub hac autem generali appellatione multa gratiarum genera continentur, quæ, licet in discursu hujus materiæ tractanda et explicanda sint, hic sunt saltem quoad nominum significationem distinguenda, ut de rebus ipsis distincte disputare, et uniuscujusque gratiæ necessitatem, essentiam, causas et effectus, ac proprietates explicare valeamus. Nam de hac gratia in sua generalitate sumpta non possunt hæc omnia, nisi valde confuse et imperfecte, declarari.

2. *Sermo de creata gratia, curque creata nuncupetur.* — Solum ergo, in communi, supponimus loqui nos de gratia gratum faciente, quæ in anima aliquid creatum sit, eique inhæreat. Creatum appellamus, licet per propriam crea-

tionem ex nihilo non fiat, sed aliquo modo sit ens participatum a natura, et persona in creata distinctum, et animæ inditum, sive in essentia, sive in potentiis, de hoc enim postea videbimus. Ita enim supra, divisionem gratiæ in creatam et incretam variis Scripturæ testimoniis probando, dari nobis creatam gratiam, quæ nobis intrinseca sit, et non tantum extrinseca, ostendimus. Et ex eisdem locis illam ad ordinem gratiæ gratum facientis maxime pertinere convincitur; nam per illam dicimur fieri sancti, et Spiritum Sanctum nobis infundi, ut ad recte operandum adjuvemur. Et simili modo hanc gratiam probant omnia Scripturæ, Conciliorum et Patrum testimonia, quæ docent gratiam Dei, qua sanctificamur, et ad operandam justitiam juvamus, nobis donari, infundi, in nobis fieri, augeri: nam hæc vel non habent locum, nisi in rebus creatis, ut fieri, augeri; vel saltem sine creatis donis fieri non possunt, ut donari, infundi; vulgaria loca sunt ad Romanos 5, ad Ephes. 1 et 4, 2 Corinth. 1, et similia, quæ postea suis locis tractabimus, et optima sunt verba illa Psalmi 50: *Cor mundum crea in me, Deus, quibus David et gratiam sanctificantem postulabat, et per quamdam creationem dandum esse, supposebat.* Et ideo Paulus, ad Ephes. 4, hominem justum *novum hominem* vocat, *qui secundum Deum creatus est.*

3. *Actualis et habitualis gratia sub sanctificante et gratum faciente a Patribus explicatur.* — Hoc ergo supposito, gratia hæc gratum faciens, in habituales et actuales distinguitur. Nam, ut supra dixi, gratia sanctificans, quæ eadem est quæ gratum faciens, utrumque genus donorum includit. Dicunt vero alii, nunquam Augustinum vel alios Patres antiquos contra Pelagianos de gratia disputantes, per gratiam intellexisse habituales, sed auxiliantes tantum, quia de hac fuit illis contentio cum Pelagio, non de habituali gratia, ut significat Augustinus epistol. 105, dicens non satis esse si Pelagius admittat gratiam remissionis peccatorum, quia per hoc non posset defendere gratiam sine meritis, quia nec ipsa remissio datur sine aliquo merito. Alii vero scholastici, ut supra retuli, solum gratiam habituales volunt esse gratum facientem, qui consequenter illam distinctionem non admitterent, utique sub illo diviso. Sed hæc diversitas est in usu verborum, nam rem ipsam, id est, verumque genus illius gratiæ nullus Catholicus negat, sive hoc sive illo nomine illam appellet. Nos autem addimus,

etiam quoad usum verborum, utramque gratiam a Patribus antiquis esse traditam, et sub gratia sanctificante, quæ eadem est cum gratum faciente, comprehensam. Eademque doctrina sumitur ex D. Thoma, quæst. 27, de Verit., art. 5.

4. *Remissio peccatorum ad sanctificantem pertinet.* — Et imprimis manifestum est remissionem peccatorum ad gratiam sanctificantem pertinere: illam autem vocat gratiam remissionis peccatorum Augustinus dicta epistola 105, et eam distinguit a gratia fidei, in hoc quod gratia fidei non cadit sub meritum, quia non supponit aliam fidem, per quam impetretur: at vero gratia remissionis peccatorum cadit sub aliquod meritum, quia per fidem impetratur. Per hanc autem gratiam remissionis peccatorum, sanctificantem intellexisse Augustinum, ex eodem sumi potest, primo *Retract.*, capit. 24 et 25, ubi recognoscens quod in epistolis ad Rom. et ad Galat. exponendo illa Apostoli verba, *Gratia vobis et pax*, dixerat *gratiam esse in dimissione peccatorum, pacem vero in reconciliatione Dei*, seu *gratiam esse, qua nobis condonantur peccata, ut reconciliemur Deo, pax autem, qua reconciliamur Deo*, adjungit: *Sic accipiendum est, ut tamen sciamus etiam utrumque ad generalem Dei gratiam pertinere.* Per hanc autem generalem gratiam sine dubio intelligit sanctificantem gratiam, de qua illi erat cum Pelagio contentio, et ad illam maxime pertinet pax reconciliationis cum Deo, ut est per se notum: ergo ad eandem spectat gratia remissionis peccatorum, et per utramque significatur habitualis gratia, quia illa duo, scilicet, remissio peccatorum et reconciliatio cum Deo, licet distinguantur tanquam duo beneficia, revera sunt ab una gratia sanctificante, quæ præcise concepta in ordine ad illos duos effectus illas duas denominationes recipit.

5. *Augustinus aperte et eleganter de habituali loquitur.* — Unde in eadem expositione inchoata epistolæ ad Rom., idem Augustinus subjungit: *Cum enim, per gratiam remissionis peccatis, absumptæ fuerint inimicitiae, restat ut pace adhaereamus illi a quo nos sola peccata dirimebant.* Illam vero esse unam gratiam, et illam esse habituales donum, paulo inferius declarat. Quærens enim rationem cur Paulus dixerit: *Gratia vobis, et pax a Deo Patre nostro, et Domino Jesu Christo, et Spiritum Sanctum omiserit*, ait: *Non mihi alia ratio videtur, nisi ut ipsum donum Dei Spiritum Sanctum intelligamus. Gratia porro et pax,*

quid aliud est quam donum Dei, unde nullo modo dari hominibus gratia potest, qua liberamur a peccatis, et qua reconciliamur Deo, nisi in Spiritu Sancto. Igitur longe aliter posuit Augustinus gratiam remissionis peccatorum quam Pelagius; tum quia Pelagius per gratiam remissionis non intelligebat donum aliquod infusum, sed extrinsecam condonationem peccatorum, sicut Augustinus indicat lib. de Grat. et lib. Arb., c. 14, cujus contrarium ipse docet; tum etiam quia, licet illam vocaret gratiam, ponebat aliquod ejus meritum in solis liberi arbitrii viribus fundatum, et ita non poterat in remissione peccatorum salvare veram rationem gratiæ: Augustinus autem, licet ponat aliquod meritum hujus gratiæ, docet illud esse fundatum in priori gratia, et ideo non esse gratiæ contrarium. Et ita Patres disputantes cum Pelagio de gratia, et contententes non dari ex merito, etiam de hac gratia disputarunt. Si ergo Patres sub gratia sanctificante veram gratiam remissionis peccatorum comprehendunt, negari non potest quin habitualia dona sub illa gratia complectantur, quod pluribus in lib. 6, cap. 1, comprobabimus. Hæc enim solum hic præmitto, ut constet quid sit apud Augustinum gratia remissionis peccatorum, quod eodem fere modo exposuit D. Thom. 1. 2, quæst. 110, art. 1, ad 3.

6. *Actuales gratiæ sub gratum faciente continentur.* — Deinde, non minus certum est in usu Sanctorum Patrum, sub gratia sanctificationis, seu gratum faciente, comprehendere actuales gratias quibus ad remissionem peccatorum obtinendam, et ad rectam operationem homo juvatur. Id constat imprimis ex Concilio Milevitano, capit. 3, dicente: *Quicumque dixerit, gratiam Dei, in qua justificamur per Jesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere, quæ jam commissa sunt, non autem ad adjutorium, ut non committantur, anathema sit.* Et in cap. 4 declarat ad eandem gratiam pertinere omnia auxilia quæ, vel ad fidei veritatem cognoscendam, vel ad Deum diligendum, nobis donantur: et in cap. 5 similiter definit gratiam justificationis esse necessariam, ut præcepta implere possimus, quod maxime propter actuales gratias dictum esse, ex dicendis in lib. 1 et 2 constabit. Et eadem repetuntur in Concilio Africano sub Bonifacio, canon. 78, 79 et 80. Et ex Concilio Carthagin. referuntur et approbantur in epistol. Cælestini I ad Episcop. Gall., capit. decimo. Sic in epistol. 90, inter

epistolas Augustini, quæ est Concilii cujusdam Carthag. ad Innoc. Papam, *gratiam, qua Christiani sumus, complecti dicunt omnia auxilia quibus ad bene operandum juvamus; constat autem gratiam qua Christiani efficitur, maxime illam complecti, quæ nos Deo gratos reddit.* Et in epistol. 95, quæ est quinque Episcoporum cum Augustino, ad eundem Innoc., eandem vocant, *gratiam qua justificamur ab iniquitate, et qua salvamur ab infirmitate; et infra dicunt ad hanc gratiam spectare, quidquid per subministrationem Spiritus Sancti pertinet ad concupiscentias, tentationesque vincendas, quem ditissime effudit in nos, qui ascendit in cælum, et captivam duxit captivitatem, et dedit dona hominibus.* Dat autem Christus per subministrationem Spiritus Sancti non tantum habitualia dona, sed etiam auxilia omnia, quibus contra concupiscentias dimicamus; omnia ergo illa ad gratiam pertinent, qua justificamur. Et in hac significatione loquitur Augustinus de divina gratia in omnibus suis operibus, ut legenti facile constabit. Recte ergo hæc gratia in habitualem et actualem dividitur; utraque enim necessaria est ad nostram justificationem, et illam Deus operatur inchoando vel perficiendo illam. Unde si nomen gratiæ gratum facientis quasi collective sumatur, utrasque gratias complectitur, tanquam partes illius collectionis: si vero proprius sumatur, ut generale nomen sub se plura dona complectens, sic per modum generis in species, in habitualem et actualem gratiam dividitur, et in hac significatione in præsentem sumitur.

7. *Subdivisio gratiæ sanctificantis in gratiam viæ et patriæ.* — Ulterius vero utrumque membrum breviter subdividendum est. Et primo, gratia sanctificans dividi solet in gratiam viæ et patriæ, seu inchoatam et consummatam, quæ divisio utrique membro præcedentis divisionis accommodari potest. Nam omnia dona gloriæ, gratiæ quædam sunt, et ad omnia et singula potest accommodari illud Rom. 6: *Gratia Dei vita æterna; et si respective ad dona viæ comparentur, se habent ut perfecta et consummata respectu eorum quæ inchoata fuerant vel ex parte data.* Sic comparatur visio Dei ad fidem et cognitionem viæ, juxta illud 1 Corinth. 13: *Ex parte cognoscimus, cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est, etc.* Sic etiam possessio beatitudinis comparatur ad spem; et charitas patriæ, licet sit eadem in substantia, in statu, modo et gradu est consummata respectu sui, prout in via fuerat inchoata. Nam hic

semper est imperfecta, ibi autem erit plena, juxta illud ad Philipp. 3: *Non quod jam acceperim, aut quod jam perfectus sim, sequor autem si quo modo comprehendam.* Eademque ratio est de cæteris actibus et donis, seu virtutibus, et de ipsa gratia habituali, quæ ibi et non antea consummabitur. Ad quam consummationem omnes hujus vitæ gratiæ et ministeria conferuntur, dicente Paulo ad Ephes. 4: *Ipse dedit quosdam Apostolos, etc., ad consummationem Sanctorum in opus mysterii, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in virum perfectum, etc.* Veruntamen, licet gratia consummata in suo esse sit perfectior respective, nihilominus ratio gratiæ simplicius et perfectius invenitur in gratia viæ; quia gratia patriæ jam est corona justitiæ, et inde habet rationem gratiæ, quod ex meritis fundatis in gratia viæ procedit, et ideo de illa exponit Augustinus illud Joan. 1, *Gratiam pro gratia, tract. 3 in Joan., et in Enchir., c. 7; de Grat. et lib. arb., cap. 8; et de Corrupt. et grat., c. 13.* Et hinc nomine gratiæ simpliciter intelligitur gratia viæ, et gratia patriæ gloria vocatur, juxta id Psalm. 83: *Gratiam, et gloriam dabit Dominus.* Atque ita de gratia nunc loquimur, nam ea quæ sunt propria gratiæ consummatæ, in tractatu de Beatitudine considerantur.

8. *Gratia quæ est in essentia animæ et in potentia ejus.* — Gratia igitur viæ habitualis dividi potest in eam quæ est in essentia animæ, et eam quæ est in potentiis. De priori intelligi optime possunt illa testimonia: *Justificati gratis per gratiam ipsius, Roman. 3; et: In laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificavit nos in dilecto filio suo, ad Ephes. 1.* De posteriori sunt illa testimonia, Roman. 5: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris; et ad Ephes. 1: Gratia estis salvati per fidem, et hoc non ex vobis, donum enim Dei est.* Sed quia utriusque ordinis testimonia sunt ambigua, et varias habere possunt expositiones, ideo subdivisio hæc, et illud primum membrum præcedentis divisionis in libro 6 ex professo nobis probanda sunt. Nunc solum advertimus longe certius esse, gratiam gratum facientem habitualiter infundi, quam quod aliquod donum in essentia animæ immediate recipiatur, vel (quod perinde est) quod sit distinctum ab habitibus virtutum, quæ sunt proxima principia operationum: id tamen nunc tanquam probabiliter supponimus: et juxta hanc hypothese[m] semper loquemur. Nam, hac subdivisione supposita, illa gratia quæ in essentia animæ immediate infunditur, quasi per an-

tonomasiam inter scholasticos, et præsertim in schola divi Thomæ, nomen gratiæ sanctificantis, seu gratum facientis, obtinuit, ut ab aliis habitibus per se infusis, qui virtutes vel dona vocantur, distinguatur. Nam quia illa gratia perfectior cæteris censetur, et nomen sanctificantis gratiæ perfectionem magnam indicat, ideo simpliciter dictum ad perfectissimum gratiæ donum significandum accommodatum est, et in hac significatione frequentius et ordinarie in hoc tractatu loquemur; cætera vero de hac divisione in dictum librum 6 remittimus.

9. *Actualis gratia sanctificans sunt actus supernaturales, et Dei concursus ad illos requisitus.* — Gratia item gratum faciens actualis multipliciter subdividi potest. Primo quidem, seu proxime illam partimur in actus supernaturales, et auxilia seu motiones Dei, quibus nos ad illos efficiendos promovet. Supponimus enim dari in nobis aliquos hujusmodi actus supernaturales. Ex qua hypothese[m] duo manifeste inferuntur: unum est, illos esse dona Dei non debita naturæ. Unde dixit August., in Enchir., c. 7, Deum præmium his actibus dando, *remunerare dona sua, quod lautius confirmat lib. de Grat. et lib. arb., c. 6; sunt ergo gratiæ, et sub gratum faciente continentur, ut dixi, quia per illos justitia vel acquiritur, vel augetur, et consequenter sunt gratiæ actuales, quia non permanent, nisi dum fiunt.* Aliud quod inferitur, est hujusmodi actus non posse fieri sine speciali seu aliquo modo supernaturali auxilio Dei, quia si opus naturale est homini, profecto vires ejus naturales superat; ergo oportet ut per auxilium Dei defectus ille suppleatur: ergo etiam illud auxilium est gratia aliquid ad propriam sanctificationem conferens, ac subinde sub generali gratia gratum faciente contenta. Distinguitur autem hæc gratia ab ipso actu, vel tanquam via ad illum, vel saltem ut motio influens in illum, et ideo non transcendit ordinem gratiæ actualis; recte igitur actualis gratia in illa duo membra distinguitur.

10. *Prima partitio actualis gratiæ.* — *Secunda.* — *Tertia.* — Ulterius vero gratia hæc actualis, ut ad actus ipsos pertinet, multiplex est, et breviter notari possunt tres præcipuæ partitiones. Prima est, quia duobus modis esse potest actus supernaturalis, scilicet in sua entitate, et dicitur supernaturalis quoad substantiam, vel solum in modo quo fit, nimirum, quia tunc fit per speciale Dei auxilium, quando per naturales causas vel fieri non posset,